

KLIMA- OG MILJØDEPARTEMENTET
Postboks 8013 DEP
0030 OSLO

Trondheim, 22.11.2021

Deres ref.:

Vår ref. (bes oppgitt ved svar):
2021/6720

Saksbehandler:
Kjell Vidar Seljevoll

Faglig vurdering - lisensfellingskvoter på ulv i Norge innenfor og utenfor ulvesonen sesongen 2021/2022

Nemdene i region 4 og 5 har vedtatt en lisenskvote for ulv gjeldende for de tre helnorske flokkene Hornmoen, Bograngen og Mangen og grenseflokk Rømskog innenfor ulvesonen. I antall er kvoten satt til 28 individ innenfor ulvesonen, men Statsforvalteren er gitt myndighet til å endre kvoten i tråd med oppdatert kunnskap om faktisk antall dyr i de fire flokkene. Om nemndenes vedtak blir stående vil alle de helnorske familiegruppene og ett revirmarkerende par som ble registrert vinteren 2020/2021 være tatt ut etter endt lisensfelling 2022. Samlet lisensfellingskvote for ulv i Norge er satt til 54 ulv.

Miljødirektoratet legger til grunn at Norges del av den skandinaviske ulvebestanden i dagens situasjon bør forvaltes slik at bestanden er i øvre del av det nasjonale bestandsmålet på 4-6 årlige ynglinger. Dette fordi bestanden har utfordringer knyttet til innavl og illegal felling. Vi støtter sekretariatet til rovviltnemndene i region 4 og 5 sin vurdering om at et uttak av 2 helnorske revir mest sannsynlig vil gi en bestandsreduksjon ned mot delmålet om 3 helnorske ynglinger i 2022.

Miljødirektoratet vurderer at den totale lisensfellingskvoten i Norge, utenfor (26) og innenfor (28) ulvesonen, på i alt 54 dyr (hvorav 3 helnorske og 1 grense flokk) er satt høyt. Det må forventes at effektivering av hele den vedtatte kvoten, vil gi en betydelig reduksjon i den norske delbestanden av ulv. Direktoratet vurderer det likevel som sannsynlig at det lavere nivået i intervallmålet om 4-6 ynglinger inkludert grenserevir vil nås selv om vedtakene som er fattet av rovviltnemndene blir stående. Det er imidlertid etter vår vurdering stor usikkert ved om delmålet om å ha tre helnorske ynglinger vil kunne nås våren 2022, etter et eventuelt uttak av de 3 helnorske revirene Hornmoen, Bograngen og Mangen vinteren 2022.

De vedtatte kvotene vil etter vår vurdering ikke true den skandinaviske ulvebestandens overlevelse. Denne vurderingen bygger på følgende forutsetninger;

A. Forvaltningen sørger for at tilstrekkelig mange immigranter fra den finsk-russiske bestanden klarer å vandre inn og etablerer seg i den skandinaviske bestanden. Dette har svært stor betydning for bestandens langsiktige overlevelse. Uten innvandring må bestanden forvaltes på et vesentlig høyere bestandsnivå enn dagens samlede bestandsmål i Norge og Sverige, for å sikre overlevelsen.

B. Den praktiske gjennomføringen av lisensfelling innenfor ulvesonen må ikke medføre felling av ulv fra tilgrensende revir. Herunder er det særlig viktig at Statsforvalteren tar nødvendige forholdsregler ved fastsetting av jaktområder og varighet av en eventuell lisensfelling i Mangen og Rømskog ettersom disse ligger tett opptil Settenreviret, som er kjent å ha i alt syv genetisk verdifulle individ.

C. Annen avgang herunder illegal jakt forblir på samme nivå som tidligere sesonger.

Norsk ulveforvaltning er også avhengige av at de svenske forvaltningsmyndighetene opprettholder en delbestand av ulv som er vesentlig større enn den norske delbestanden, for å sikre den langsiktige overlevelse av arten.

Vår faglige vurdering i denne saken avgrenses til de vedtatte lisensfellingskvotenes konsekvenser for:

- mulighetene for å oppnå bestandsmålet for ulv etter neste yngling
- om vedtatt lisensfellingskvote vil true bestandens overlevelse
- genetisk status og utvikling for den skandinaviske ulvebestanden

Miljødirektoratet har ikke foretatt noen rettslig vurdering av hjemmelsgrunnlaget for lisensfelling innenfor ulvesonen, men vi viser til de vurderingene som er gjort av sekretariatet for rovvilt nemndene i region 4 og 5 og nemnden selv. Vi finner at Klima- og miljødepartementet er best til å vurdere rekkevidden av naturmangfoldlovens § 18, 1. ledd, bokstav c.

Bakgrunn for faglig tilråding

Klima- og miljødepartementet (KLD) har 16. oktober 2021 bedt Miljødirektoratet om en faglig vurdering til behandling av klagene på vedtakene om lisensfelling av ulv. Det er bedt om at vurderingene gjøres i to trinn, først en vurdering av kvotene utenfor sonen (levert 2. november 2021) og deretter en samlet vurdering av alle kvotevedtakene både innenfor og utenfor ulvesonen.

Rovvilt nemndenes vedtak

Rovviltforskriften §§ 7 og 10 regulerer hva rovvilt nemndene skal vektlegge når nemndene har myndighet til å fatte vedtak om kvote for lisensfelling av ulv. For at nemndene skal besitte vedtaksmyndighet kreves det at bestanden ved siste bestandsrapportering var over det fastsatte bestandsmålet for vedkommende art for rovviltregionen jf. rovviltforskriften § 4. For sesongen 2021/2022 besitter alle rovvilt nemndene i Norge myndighet til å fatte lisensfellingsvedtak for ulv.

Rovvilt nemndene i rovviltregion 1, 2, 3, 4 og 5, og region 6 har fattet vedtak om kvote for lisensfelling av ulv innenfor sine regioner, for sesongen 2021/2022 (se tabell 1). Rovvilt nemndene i region 4 og 5 har fattet to kvotevedtak om lisensfelling av ulv (ett utenfor og ett innenfor

ulvesonen). Miljødirektoratet har i brev 2. november 2021, gjort en samlet vurdering av lisensfellingskvotene som er vedtatt utenfor ulvesonen. Direktoratet var til stede i møte rowiltnemndene i region 4 og 5 holdt 8. oktober 2021, og informerte om Deisjøreviret i forkant av nemndenes vedtak (se vedlegg).

Vedtaket om lisensfelling av ulv utenfor ulvesonen berører ikke områder med kjente nålevende revirmarkerende par eller flokker av ulv, slik vi kjenner utbredelsen fra forrige vinters bestandsrapportering. Den reproduserende delen av ulvebestanden i Norge, slik vi kjenner den i dag, vil følgelig bare bli direkte berørt av vedtaket om lisensfelling innenfor ulvesonen.

Vedtaket om lisensfelling av ulv innenfor ulvesonen datert 12. oktober gjelder for de fire revirene, Bograngen, Hornmoen, Mangen og grensereviret Rømskog. Formålet er å ta ut alle dyrene i de fire revirene. For grensereviret Rømskog, foreligger det også vedtak om felling av halve flokken (3 individer) på svensk side av grensen.¹ Jakten starter der 2. januar 2022.

Tabell 1. Oversikt over møtedatoer, datering av vedtak, kvotestørrelse for rovviltnemndenes lisensfellingsvedtak for ulv utenfor og innenfor ulvesonen sesongen 2021/2022

Region	Møtedato	Datering vedtak	Lisensfellingskvote	Merknader
1	9. juni	10. juni	3	
2	18. august	29. august	2	
3	20. august	24. august	7	
4 og 5	26. august	1. september	12	
4 og 5	8. oktober	12. oktober	28	3 helnorske og 1 grense flokk
6	31. august	3. september	2	
7		Intet vedtak		
8		Intet vedtak		
Totalt			54	

Klagebehandlung

Kvotvedtaket for områdene innenfor ulvesonen er blitt påklaget av i alt 8 aktører og rowiltnemndene i region 4 og 5 har behandlet klagesaken 12. november. Nemndene har opprettholdt sitt vedtak etter å ha vurdert klagene, og klagesaken er besluttet oversendt til Klima- og miljødepartementet (KLD) for endelig avgjørelse.

Klage på kvotevedtak fattet av en rovviltnemnd skal avgjøres av Klima- og miljødepartementet (KLD), jf. rovviltforskriften § 18. Departementet skal før klagen sluttbehandles gi Miljødirektoratet anledning til å gi en faglig vurdering i saken.

Bestandsmål

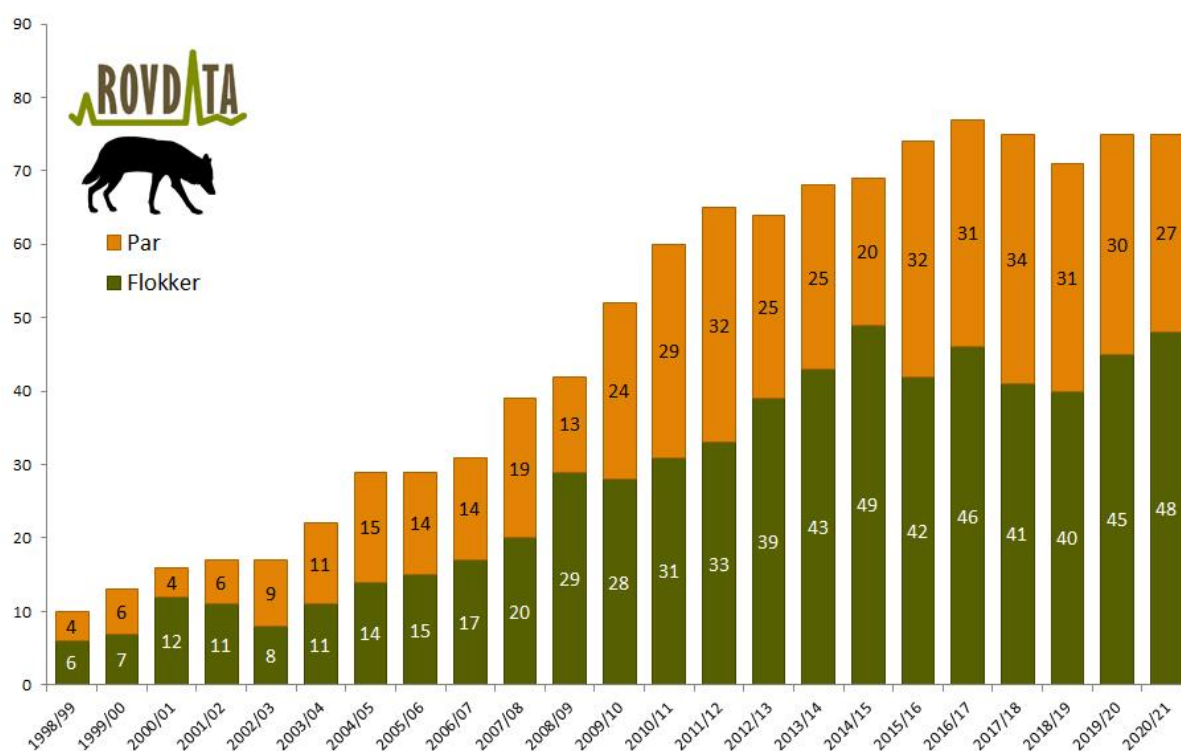
Det skal være 4–6 årlige ynglinger av ulv i Norge. 3 av disse skal ha skjedd i revir som i sin helhet ligger i Norge. Ynglinger utenfor ulvesonen skal medregnes. Der en del av reviret ligger i Sverige skal en yngling medregnes med en faktor på 0,5.

¹ [Länsstyrelsen Värmland har fattat beslut om licensjakt på varg | Länsstyrelsen Värmland \(lansstyrelsen.se\)](#)

I de svenske politiske og forvaltningsmessige føringene er det satt som mål at den svenske delen av ulvebestanden ikke skal underskride 300 individer, (såkalt "gynnsam bevarandestatus") og bestanden skal på svensk side forvaltes på et nivå godt over 300 individer. Det svenske målet er satt med utgangspunkt i at Norge opprettholder en delbestand på minimum 40-60 individer, i tråd med vårt bestandsmål.

Bestandssituasjon

Rovdata har 1. juni 2021 publisert endelig bestandsstatus for ulv i Skandinavia for vinteren 2020/2021². Det er registrert i alt 48 familiegrupper i Skandinavia, hvorav 5 helnorske og 7 familiegrupper i grenserevir. Det er videre registrert 27 revirmarkerende par, hvorav 5 i Norge og 1 i grenseoverskridende revir. Dette er samlet sett samme antall familiegrupper og revirmarkerende par i forhold til det som ble registrert forrige sesong. Men det er ved siste inventering en større andel av familiegrupper, noe som tilsier at antallet individer i bestanden har økt noe fra forrige sesong.

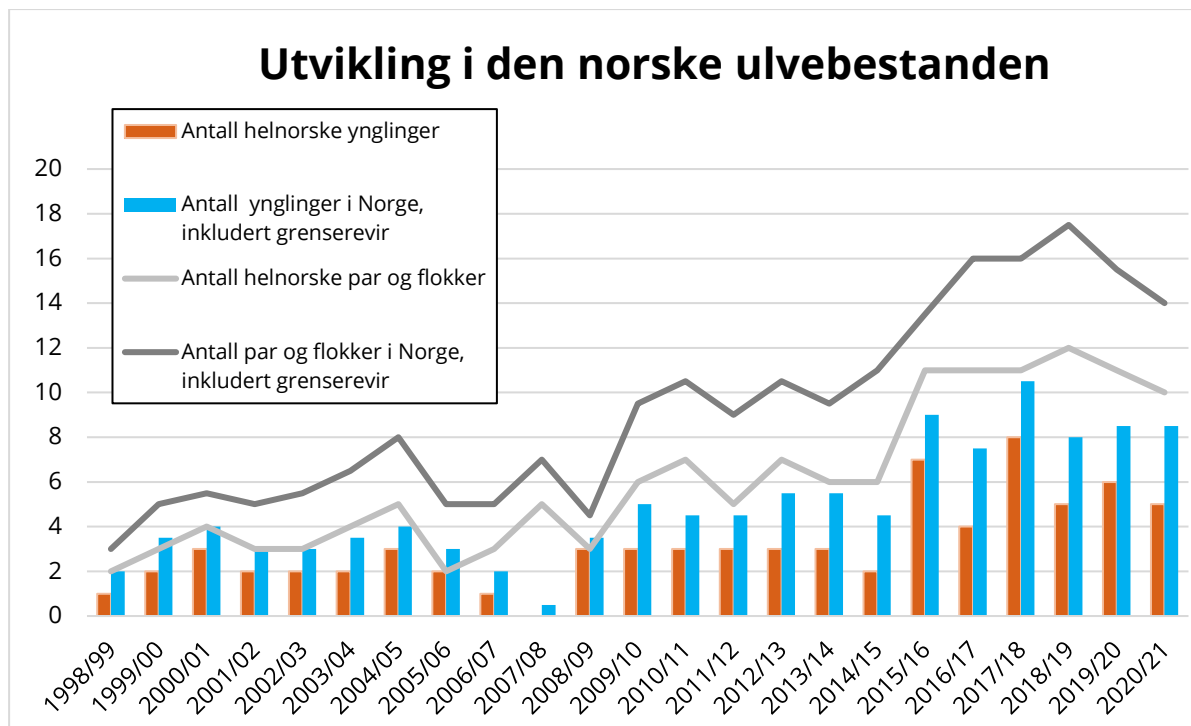

Figur 1: Ulveflokker og revirmarkerende par av ulv i Skandinavia i årene 1998/99 – 2020/2021 (kilde: www.rovdata.no)

Bestandsrapporten angir at det er registrert 5 helnorske ynglinger og 7 ynglinger i grenserevir, alle disse revirene er i sin helhet registrert innenfor ulvesonen. Det beregnede antall ynglinger i Norge er 8,5 ynglinger inkludert grenserevir, noe som er over det nasjonalt fastsatte bestandsmålet på 4-6 årlige ynglinger i Norge, hvorav 3 helnorske ynglinger. Det ble registrert 8,5

² <https://rovdata.no/Nyheter/Nyhetsartikkel/ArticleId/5165/I-underkant-av-500-ulver-i-Norge-og-Sverige.aspx>

ynglinger i Norge, også i registreringssesongen 2019/2020. Utviklingen i den norske delbestanden av ulv kommer frem av figur 2.

Figur 2: Utvikling i antall ynglinger av ulv og revirmarkerende par og flokker av ulv i henholdsvis helnorske revir og inkludert grenserevir, hvor grenseoverskridende par og flokker teller med en faktor på 0,5.

To av de registrerte familiegruppene i 2020, Kynna og Aurskog, ble felt under lisensfelling innenfor ulvesonen sist vinter. I tillegg ble det revirmarkerende paret Svarthus også felt i forbindelse med lisensfelling innenfor ulvesonen. Netto bestandsstatus etter lisensfelling var følgelig 6,5 familiegrupper, hvorav 3 helnorske familiegrupper, vinteren 2020/2021.

Antall individer

Det ble registrert 109-114 individer av ulv i Norge registreringssesongen 2020/2021, hvorav 57-58 ble registrert med helnorsk tilhold. Etter fordeling av de ulvene som hadde tilhold på begge sider av riksgrensen var tallet 83-86 ulver i Norge, noe som er 3-5 dyr mer enn det som ble registrert sesongen 2019/2020. Bestanden er for sesongen 2020/2021 beregnet til ca. 480 ulver i Skandinavia, noe som er en økning med 30 dyr i forhold til den estimerte bestanden for 2019/2020. Det beregnede antallet for 2020/2021 fordeler seg med ca. 85 dyr i Norge, inkludert halvparten av individer i grenserevir og de øvrige i Sverige. Tallene inkluderer også enslige ulver utenfor kjente revir.

Det presiseres at døde ulver i løpet av overvåkingsperioden ikke er trukket fra de over nevnte tallene, kjent avgang fremgår av vedlegg A. Videre er det født nye kull med valper våren 2021, og hvor mange par og flokker som finnes i Norge sesongen 2021/2022 er foreløpig ukjent.

Miljødirektoratets vurdering

I St.meld. nr. 15 (2003-2004) *Rowilt i norsk natur*, er det lagt opp til en økt vektlegging av lisensfelling og kvotejakt som framtidige beskatningsformer av fredet rowilt. Bakgrunnen for dette er et ønske om å utvikle jakt og fellingsformer som sikrer alminneliggjøring av rowiltartene og bred deltagelse av lokale jegere. Lisensfelling av ulv er også omtalt i Meld. St. 21 (2015-2016) *Ulv i norsk natur – Bestandsmål for ulv og ulvesone*.

Motivasjonen for lisensfelling er å kunne begrense tilvekst eller utbredelsen av en bestand, samt å kunne begrense skader forvoldt av rowiltartene. Lisensfellingsperioden for ulv er fastsatt i rowiltforskriften § 10, og for områdene innenfor ulvesonen varer fellingsperioden fra 1. januar til og med 15. februar.

Generelt om uttak av rowilt

Bernkonvensjonen setter de overordnede rammebetingelsene for uttak av ulv. Konvensjonens artikkel 9 er sentral hva angår adgang til uttak av rowilt for å beskytte bestemte interesser. Bestemmelsen inneholder to generelle vilkår i tillegg til flere spesielle vilkår. For at det skal kunne gjøres unntak fra artiklene 6 og 7 og gis tillatelse til felling av ulv, må begge de generelle vilkårene være oppfylt samt ett av de spesielle vilkårene.

De generelle vilkårene er at;

- det ikke finnes noen annen tilfredsstillende løsning
- uttaket ikke truer bestandens overlevelse.

Bestemmelsen i Bernkonvensjonen er fulgt opp i naturmangfoldloven § 18, som slår fast at det ved forskrift eller enkeltvedtak kan tillates uttak av vilt om de generelle vilkårene er oppfylt, samt ett eller flere av de nærmere angitte spesielle vilkårene (nml § 18, 1. ledd bokstavene a til g). Det er de spesielle vilkårene angitt i Naturmangfoldloven § 18, 1. ledd bokstav c for å ivareta allmenne helse- og sikkerhetshensyn eller andre offentlige interesser av vesentlig betydning, som er anvendt som hjemmel av rowiltnemndene i vedtakene om lisensfelling av ulv innenfor ulvesonen. Det er også henvist til naturmangfoldloven § 18, andre ledd der det fremgår at det ved vurdering av uttak av rowilt etter første ledd bokstav c, skal legges vekt på om bestandsmål som er vedtatt i Stortinget er nådd.

Prinsippet om geografisk differensiert forvaltning skal også vektlegges, og terskelen for å tillate felling innenfor ulvesonen skal generelt være høyere enn utenfor sonen. For ulv skal lisensfelling innenfor ulvesonen som hovedregel ikke iverksettes før bestandsmålet er nådd. Det er også et mål at eventuelle uttak innenfor sonen ikke er til hinder for å oppnå bestandsmålet innenfor sonen også neste sesong.

Status denne vinteren

Miljødirektoratet har sammenstilt en tabell som viser revirene der det ble registrert revirhevdende par eller flokker, som ble påvist helt eller delvis i Norge, i overvåkingsperioden 2020/2021 (Tabell 2). Tabellen er basert på data fra endelig bestandsstatusrapport av 1. juni 2021. I kolonnen *Yngl. 2021** har vi lagt inn den foreløpige informasjonen som foreligger per 12. november 2021 i de registrerte revirene inneværende sesong. Vi gjør oppmerksom på at en del av dataene er det knyttet usikkerhet til og at mer informasjon vil tilkomme i overvåkingen

framover. Antallet individer som er oppgitt i tabellen er det antallet som ble registrert vinteren 2020/2021.

Tabell 2. Ulvrevir i Norge og grenseområder (2020/2021). Oransje farge angir revir foreslått tatt ut i årets lisensfelling, grå farge er revir som ble felt i fjorårets lisensfelling.

Revir	Sosial status	Yngl.	Antall ind.	Tispe	Hann	Innavls-koeff.	Yngl. 2021*	Kommentar
HELNORSKE REVIR								
Hornmoen	Fam.gr.	Ja	7	V823	V941	0,267	Ja*	Vedtatt lisensfelling 2022, har DNA funn av 4 årssvalper
Bograngen	Fam.gr.	Ja	4	V827	V813	0,274	?*	Vedtatt lisensfelling 2022
Mangen	Fam.gr.	Ja	7	V864	V669	0,349	?*	Vedtatt lisensfelling 2022
Deisjøen/ Setten**	RMP	Nei	2	V642	V862	0,000	Ja*	Har DNA funn av 6 årssvalper, lederhannen (F0), og årssvalpene (F1) er genetisk verdifulle for bestanden.
Slettås	RMP	Nei	2	V842	V863	0,204	?*	
Julussa	RMP	Nei	2	V861	V908	0,236	?*	
Sotsjøen	RMP	Nei	2	V829	V886	0,288	Ja?*	Er i sommer registrert bilde av en årssvalp i området der paret var sist vinter, men det er usikkert hvilket revir valpen tilhører, andre mulige revir er Mangen eller Deisjøen/Setten
Kynna	Fam.gr.	Ja	12	V569+	V555+	-	-	11 ulv avlivet lisensfelling jan. 2021
Aurskog	Fam.gr.	Ja	4	V910+	V679+	-	-	4 ulv avlivet lisensfelling jan. 2021
Svarthus	RMP	Nei	2	V917+	V865+	-	-	2 ulv avlivet lisensfelling jan. 2021
GRENSEREVIR								
Rømskog	Fam.gr.	Ja	6	V678	V943	0,187	Ja*	Har DNA funn av 5 årssvalper Vedtatt lisensfelling 2022
Varåa	Fam.gr.	Ja	10	V755	V577	0,223	?*	
Ulvåa	Fam.gr.	Ja	9	V834	V778	0,213	?*	
Juvberget	Fam.gr.	Ja	3-4	V644	V812	0,256	Ja*	6 årssvalper registrer ved hibesøk våren 2021
Kockohonka	Fam.gr.	Ja	6	V752	V870	0,272	Ja?*	DNA funn av nytt avkom og sporing av 4 dyr ifølge nov. 2021, i Sverige
Kymmen	Fam.gr.	Ja	5-7	V814	G12-19	0,159	?*	Hannen er ikke registrert i Norge, og har av den grunn bare svensk ID Hannen er genetisk verdifull (F1)
Boksjø	Fam.gr.	Ja	6	V802	V846	0,075	Nei?*	Tispa ble det ikke funnet sist vinter, det antas at reviret er oppløst.
Fronshöjden	RMP	Nei	2	V876	V786	0,387	Ja*	DNA funn av 1 årssvalp i Sverige

*Dataene i kolonnen Yngl. 2021 viser foreløpig data for ynglestatus i revirene vinteren 2021/2022

** Revirnavnet til Deisjøparet er blitt byttet til Settenreviret fra og med sesongen 2021/2022

I tillegg til revirene som fremgår av tabell 2, ble det registrert ytterligere noen stasjonære ulver innenfor ulvesonen forrige vinter, men ingen av disse oppfylte kriteriene for å registreres de som revirmarkende par.

Forsinkelse mellom vedtak og registrering av virkningen på bestandstallene

Vurderingene knyttet til den forventede utviklingen av ulvebestanden tar utgangspunkt i at vedtatt kvote effektueres. I denne sammenheng er det viktig å presisere at bestandsstatusen som er sammenstilt i rapport fra Rovdata 1. juni 2021, baseres på valpekull født i 2020 som har overlevd slik at de kunne spores i registreringssesongen 2020/2021. Det er nå født nye valpekull våren 2021 som vil bli sporet kommende vinter og som blir rapportert i juni 2022. Disse valpekullene viser virkningene av forrige vinters uttak (reduksjon i potensialet for reproduksjon). Virkninger av kommende vinters lisensfelling vil påvirke potensiale for reproduksjon våren 2022, som da vil bli registrert vinteren 2022/2023 og som rapporteres i juni 2023.

Ulovlig jakt

En studie som har sett på holdninger til ulovlig jakt på store rovdyr viser at det er en viss aksept for ulovlig felling av ulv i deler av den norske befolkningen (Krange & Skogen, 2019). Samme studie antyder at holdningene kan anses å være en form for demonstrasjon mot gjeldende rovviltpolitikk. En studie på data fra svenske ulverevir viser at mengden revirmarkerende dyr som "forsvant av ukjent årsak" var høyere i perioden 2010/11-2016/17 (21 %) sett i forhold til perioden 2000/01-2009/10 (9 %). Økt illegal jakt anses å være den mest sannsynlige årsaken til dette (Liberg m.fl. 2020).

Utfordringene med illegal felling av ulv kan se ut til å være noe mindre i Norge enn i Sverige, om en sammenholder verdier av kjent avgang og bestandsutvikling. Alternativt har vi en netto-innvandring fra Sverige til Norge som overskygger påvirkningene av illegal felling i Norge. For den felles skandinaviske ulveforvaltningen er kunnskapen om at mange dyr forsvinner av ukjente årsaker uansett utfordrende, ettersom størrelsen på denne faktoren er ukjent. Samtidig må kunnskapen om at det foregår illegal felling vektlegges ved fastsettelse av fellingskvoter.

Genetikk og innavlskoeffisient

Små og isolerte bestander har økt risiko for å dø ut på grunn av genetiske forhold. Tap av genetisk variasjon og sjeldne alleler vil forekomme innad i en liten bestand over tid, selv uten jakt og felling. Hvis det er kontinuerlig påfyll av individer fra andre deler av metapopulasjonen, vil dette i varierende grad kunne motvirke tapet av variasjon, ved at sjeldne alleler kan bli re-introduisert. Uttak av individer enten det er ved lisensfelling, skadefelling eller annen avgang vil kunne gi negativ påvirkning på den genetiske variasjonen, og det vil alltid være en risiko for at sjeldne alleler går tapt ved uttak av et enkelt dyr. Det må derfor i en avgjørelse om felling gjøres en avveining av risikoen for tap av verdifulle gener hos ulvene på den ene siden – opp mot de hensyn som taler for felling, på den andre siden.

Den Skandinaviske ulvebestanden er etablert av få individer, hvilket har ført til en høy innavlsgrad, som kan føre til blant annet innavlsdefekter og innavlsdepresjon. Innavlen vil fremfor alt påvirke ulvebestanden i et langsiktig perspektiv, men innavlsrelaterte defekter, blant annet sterilitet, er registrert i bestanden.

Den gjennomsnittlige innavlskoeffisient er for vintersesongen 2020/2021 beregnet til 0,23 +/- 0,09. Det har vært en liten positiv endring i innavlskoeffisienten de to siste sesongene. Den reduserte verdien forklares av at det har blitt færre familiegrupper med innavlskoeffisient over 0,4, samt at fire nye avkom av immigranter (alle avkom etter Tiveden-tispa) har reprodusert for første gang våren 2020.

Bare et fåtall av de immigrantene som har blitt registrert med DNA funn i Norge eller Sverige har klart å etablere seg i par som har fått valper, og slektstreet over dagens sørskanadinaviske bestand kan føres tilbake til i alt ni individer som ikke er kjent å være født i Skandinavia, og bare seks av immigrantene har fått valper som igjen har fått valper ³. Ett tiende individ, en hann med ID V862 (Elgåulven) er kjent å ha fått valper i Settenreviret i Norge våren 2021.

Retningslinjer for forvaltning av genetisk verdifulle ulver

Det er utarbeidet en felles retningslinje for forvaltning av genetisk verdifulle individer gjeldende for norsk og svensk ulveforvaltning (retningslinjen er gjengitt i Meld.St. 21 (2015-2016) kap. 2.6.) Genetisk verdifulle ulver er definert som innvandrende ulver fra østlige populasjoner (immigranter - omtalt som F0), og førstegenerasjonsavkom til immigranter (omtalt som F1). De genetisk verdifulle individene skal ifølge retningslinjen så langt som mulig unntas fra felling, både lisensfelling og skadefelling.

Det er i Norge registrert 7 slike individer i 2021, alle i Settenreviret (lederhannen og 6 årsvalper). I tillegg var lederhannen i Boksjø forrige vinter også regnet som genetisk verdifull (F1), men han har ikke blitt registrert med DNA-funn i Norge i år.

Roviltnemndene har i vedtak om lisensfelling av ulv innenfor ulvesonen presisert at Statsforvalterne som skal administrere lisensfelling må ta nødvendige forholdsregler ved fastsetting av jaktområder og varigheten av lisensfelling, slik at en unngår at dyr fra Settenflokken blir felt. Direktoratet vil støtte rovviltnemndene i at dette er et meget viktig hensyn å ta. Det vil selv med presiseringen gitt av nemnda, være en høyere risiko for feilfelling av genetisk verdifulle individ ved lisensfelling av Mangen og Rømskog flokkene, sett opp mot flokkene i Hornmoen og Bograngen, ettersom Settenreviret er naborevir til Rømskog og Mangen. Den sikreste måten å eliminere denne risikoen på er å ikke tillate lisensfelling i de nærliggende revirene. Men det vil også være et godt alternativ å sørge for at lisensfelling blir utført på gode sporforhold og i løpet av et kort tidsvindu. Tiden etter at lederdyrene i revirene er felt til jakta avsluttes bør være kort, da det er knyttet usikkerhet til hvor lang tid det kan ta før andre dyr i nærliggende revir kan bevege seg inn i fellingsområdet.

Direktoratet vil sterkt anbefale at Statsforvalteren har en særlig restriktiv praktisering hva angår åpning og stenging av lisensfelling i Rømskog og Mangen, gitt informasjonen om genetisk verdifulle individ i naborevir. Det kommer til å bli vær- og føreforhold i januar og februar 2022, som vil avgjøre om det blir praktisk mulig å lykkes med uttak av disse to flokkene.

³ <https://www.slu.se/globalassets/ew/org/centrb/vsc/vsc-dokument/vsc-publikationer/rapporter/2021/slaktttrad-skand-varg-2020.pdf>

Innvandringstakt

Innavlsproblematikk er en stor utfordring i forvaltningen av den skandinaviske ulvebestanden, og påfyll av genetisk variasjon ved etablering av immigranter fra den større østlige (finsk-russiske) metapopulasjonen vil ha svært stor betydning for den sørsandinaviske bestandens overlevelse i et langsiktig perspektiv. Beregninger viser at vi med dagens bestandsstørrelse vil trenge minst en ny immigrant som reproducerer seg med de skandinaviske ulvene under naturlige forhold per generasjon. Konsekvensen av en lavere innvandringstakt er at den skandinaviske ulvebestanden må forvaltes på et vesentlig høyere bestandsnivå enn det som per i dag er målsetningene i Sverige og Norge, for å sikre bestandens overlevelse. Over tid, og uten tilførsel av nye uavhengige immigranter, vil den relative effekten av en enkelt immigrant forsvinne.

Det er krevende å gjøre en konkret vurdering av om den ønskede innvandringstakten på minimum én reproduserende immigrant hver generasjon, skal anses å være oppfylt. Dette fordi det vil ta noe tid fra innvandring skjer til informasjon om vellykket reproduksjon i 2. og 3. generasjonsleddet etter innvandrerens foreligger. En har til denne tid lagt til grunn en generasjonstid på fem år for ulv.

Naturvårdsverket har 29. april 2020 gjort en vurdering av om målene for genetisk forsterkning av den svenske ulvestammen satt i 2016 er oppfylt. I rapport 6927, "*Utvärdering av delmålen i Plan för genetisk förstärkning av varg 2016-2020*" konkluderer Naturvårdsverket med at målene som ble satt i planen stort sett er oppnådd, men at arbeidet med genetisk forsterkning av ulvebestanden er et langsiktig arbeid som må følges opp videre.

I den sørsandinaviske bestanden er det registrert at 7 immigranter (F0) har reproduisert siden 2008, da er V862 (Elgåulven), som har fått valper i Settenreviret i 2021, medregnet. Det er bare tre av disse syv som har fått andregenerasjonsavkom (F2), nemlig Kynnahannen, Galvenhannen og Tivedentispa. Det anses å være lite sannsynlig at det finnes gjennværende avkom (F1) etter kullene til Svartdalstispa, Tivedenhannen eller Tunturihannen i den ikke-reproduserende delen av bestanden i dag, men dette kan likevel ikke utelukkes. Siste registrering av DNA fra F1 individ, etter de tre sist nevnte dyrene var fra G22-17 etter Tunturihannen, som ble registrert i oktober 2018.

For Elgåulven som har fått sitt første kull i Settenreviret i 2021, er mulighetene for at F1 generasjonen kan gå inn som reproduserende i bestanden fortsatt helt åpne. Men med henvisning til statistikken for de tidligere immigranternes, er det enda for tidlig å fastslå om valper fra det nylig registrerte kullet vil etablere seg og få egne valper.

Rovdata har i nyhetssak 17. juni 2021, meldt om at det er vekst i den finske ulvebestanden og at dette gir grunn til å forvente at tilfanget av immigranter inn til Skandinavia fra Finland vil kunne opprettholdes i årene fremover.⁴

Med bakgrunn i overstående vurderer Miljødirektoratet at innvandringstakten fra den større østlige (finsk-russiske) metapopulasjonen den siste perioden, må anses å ha vært tilstrekkelig til å oppfylle forutsetningen om innvandring.

⁴ <https://rovdata.no/Nyheter/Nyhetsartikkel/ArticleId/5171/Flere-finske-ulver-kan-komme-til-Norge.aspx>

Samlede kvoter og kjent avgang av ulv i Skandinavia

Klima- og miljødepartementet har bedt Miljødirektoratet om å se alle kvoter i Norge og all kjent avgang samlet. Det ble i perioden fra 1. mai 2020 til 30. april 2021 registrert 34 døde ulver i Norge, og 60 døde ulver i Sverige, hvorav totalt 84 ble felt på lisensfelling, skadefelling og i nødverge. Fra 1. mai til 15. november 2021 er det registrert 15 døde ulver, fem i Norge og ti i Sverige, hvorav seks er felt ved skadefelling eller nødverge, videre er to dyr avlivet i særlige tilfeller i Sverige og vi har valgt å ta med ett av disse tilfellene som felling. For en samlet oversikt over døde ulver for perioden fra og med 1. mai 2020 til og med 15. november 2021, i Norge og Sverige vises det til vedlegg A.

Tabell 3 viser de vedtatte betingede skadefellingskvotene og dyr som per 15. november 2021 er belastet disse kvotene. Tabellen viser også de vedtatte lisensfellingskvotene i Norge, samt lisensfellingskvoter og felling av ulv i Sverige etter 1. mai 2021.

Tabell 3. Oversikt over kvoter for betinget skadefelling, lisensfelling sesongen 2021/2022 og felte ulver etter 1. mai 2021 i Norge og Sverige

Område	Betinget skadefelling				Lisensfelling				Felte ulver etter 1. mai
	Kvote	Møtedato	Belastet	Gjenstår	Kvote	Møtedato	Belastet	Gjenstår	
Region 1	3	24.03.2021	-	3	3	09.06.2021	-	3	
Region 2	2	18.05.2021	-	2	2	18.08.2021	-	2	
Region 3	6	05.05.2021	-	6	7	20.08.2021	-	7	
Region 4 og Region 5	10	16.04.2021	4	6	12 32	26.08.2021 08.10.2021	-	12 28	2
Region 6	3	23.04.2021	-	3	2	31.08.2021	-	2	
Region 7	2	02.06.2021	-	2	0	Ikke vedtak		-	
Region 8	3	25.03.2021	-	3	0	Ikke vedtak		-	
Norge totalt	29		4	25	54		-	54	2
Sverige	-				33			33	5
Skandinavia	29		4	25	87			87	7

Länstyrelsene i Värmland, Dalarna, Gävleborg, Västmanland og Örebro län, har vedtatt lisensfelling av i alt 33 ulver i revirene; Prästskogen, Gullsjön, Haraldsjön, Snösjön, Immen og grensereviret Rømskog i Sverige. Det er også på svensk side klagesaker på kvotenes størrelse så endelige lisenskvoter for kommende vinter kan bli både mindre og større. Det vedtas ikke skadefellingskvoter i Sverige slik det gjøres i Norge, men det må forventes at det vil kunne bli skutt omtrent 20 ulver på skadefelling i Sverige. Vi legger derfor til grunn at det kan forventes felling av i underkant av 60 ulv i den svenske delen av bestanden i perioden 1. mai 2021 – 31. september 2022 (fem er skutt i perioden 1. mai- 12. november 2021).

Videre er det slik at rovviltneemndene har vedtatt betingede kvoter for skadefelling, og lisensfellingskvoter i Norge. Dyr som eventuelt felles på skadefelling før lisensfellingsperiodene starter skal belastes begge kvotene og lisensfellingskvotene utgjør følgelig øvre ramme for hvor

mange som kan bli felt. For region 7 og 8 der det bare er tildelt betinget skadefellingskvote må en likevel se til de betingede kvotene.

Det er vedtatt en lisenskvote på i alt 26 ulver i områdene utenfor ulvesonen i Norge, samt betingende skadefellingskvoter på til sammen 5 ulver i region 7 og 8 for sesongen 2021/2022. Sett hen til historikken over hvor mange dyr som faktisk belastes kvotene i områdene utenfor ulvesonen, er det lite sannsynlig at disse kvotene vil bli effektivert i sin helhet.

Beregninger av beskatning av den Skandinaviske ulvepopulasjonen 2021/2022

Sveriges landbruksuniversitet (SLU) har i samarbeid med Høgskolen i Innlandet i rapport 8. juni 2021 *Beräkningar av beskattning av den Skandinaviska vargpopulationen 2022*, Andrén et.al. 2021 (vedlagt) gjort modelleringer av forventet populasjonsstørrelse, gitt ulike nivå av uttak ved jakt/felling fra den Skandinaviske ulvebestanden.

I rapporten er det beregnet en forventet bestandsstørrelse 1. oktober 2021 på 489 ulver, forutsatt intet uttak i perioden 1. mai 2021 til 30. september 2021. Det ble en kjent avgang av 15 ulv i Norge og Sverige i perioden, hvorav 7 er døde som følge av jakt/felling, jf. vedlegg A. Forventet bestandsstørrelse 1. oktober 2021 er følgelig 482 dyr. Videre beregner modellen at et uttak av 75 dyr (ved jakt/felling) i Skandinavia i perioden 1. mai 2021 til 30. september 2022, mest sannsynlig vil gi en bestand på 489 dyr, per 1. oktober 2022. Det kan altså i tiden frem til 30. september 2021 felles ytterligere 68 dyr for å ende opp med 489 dyr neste høst. Ett større uttak vil mest sannsynlig redusere antallet dyr i totalbestanden.

Det er verdt å merke seg at det er betydelig usikkerhet knyttet til de beregnede verdiene, og at det å gjøre beregninger bare for den norske delbestanden, vil gi veldig usikre resultater. Det er av den grunn ikke gjort modelleringer på den norske delbestanden. Hvor stor sikkerhetsmargin en skal ta ut, som følge av usikkerheten i modelleringene vil ha betydning for hvor mange dyr som kan/bør tillates felt under lisensfelling. Samtidig er det slik at individenes alder og sosiale status påvirker hvor mange dyr som kan felles, uten at bestanden reduseres. Effekten på bestanden er størst ved felling av revirhevdende voksne ulver, ettersom en da tar ut reproduksjonspotensialet for kommende sesong.

Kvote vs bestandsmåloppnåelse

Endelig bestandsstatusrapport 1. juni 2021, samt foreløpig informasjon om observerte valper i enkelte revir sesongen 2021 er lagt til grunn for vår faglige vurdering. Det er i foreløpige vurderinger vi har mottatt fra Statens Naturoppsyn vurdert som sannsynlig å være yngling sesongen 2021/2022 i følgende helnorske revir; Setten, Hormoen, og Mangel eller Sotsjøen, samt i grenserevirene; Rømskog, Juvberget, Fronshöjden og Kockohonka (Tabell 2). Det er følgelig sannsynlig at bestandsmålet for ulv i Norge vil bli nådd for registreringssesongen 2021/2022. Det presiseres at det gjenstår svært mye sporingsarbeid før de endelige resultatene fra denne vinterens inventeringsarbeid vil foreligge.

Historikken viser at revirene endrer utforming og størrelse mellom år. Utsiftingen av revirmarkerende dyr er registrert å være relativt høy. Revir som er helnorske ett år, kan være grenserevir året etter og motsatt. Enkelte revir forsvinner. Det å skulle forutse virkningen av ulike uttaksnivå i dette systemet er derfor en meget krevende oppgave, og kan vanskelig gjøres med

høy presisjon. Det at vi forholder oss til svært små tall, gjør også at tilfeldigheter vil kunne vippe antallet ynglinger den ene eller andre veien, helt uavhengig av hvor mange dyr som blir tatt ut ved lisensfelling. Derfor må en sannsynlighetsvurdering legges til grunn for hvor mange valpekull som kan ha blitt født i 2021, hva som vil gjenstå etter endt lisensfelling, og betydningen av ulike uttaksnivå for neste yngleperiode (mai/juni 2022).

Hvor stor innvirkning uttak av det enkelte revirhevdende par vil ha er vanskelig å estimere da tilfeldig variasjon vil spille en stor rolle i en så liten bestand som den norske delbestanden av ulv. Men uttak av revirmarkerende flokker og par må forventes å ta ut reproduksjonspotensialet i det aktuelle området/reviret for den kommende yngleperioden. Det ble registrert yngling i alle de 4 revirene som rovviltnevdene i region 4 og 5 har vedtatt lisensfelling av, forrige sesong. Og om vedtaket blir stående vil samtlige av de helnorske revirene der det ble registrert familiegruppe vinteren 2020/2021 være tatt ut etter den forestående lisensfellingen.

Ettersom bestanden har utfordringer knyttet til innavl og illegal jakt bør forvaltningen sikte mot den øvre delen av bestandsmålet. Direktoratet vurderer at et uttak av 2 helnorske revir mest sannsynlig vil gi en bestandsreduksjon ned mot delmålet om 3 helnorske ynglinger i 2022.

Utfra de foreliggende data anser Miljødirektoratet det som sannsynlig at det vil kunne fødes tilstrekkelig med valpekull i 2022, til å kunne oppnå det lavere nivået av bestandsmålet etter endt lisensfelling 2021/2022, selv om rovviltnevdene i region 4 og 5 sitt vedtak om fellingen av 3 helnorske flokker og en grenseflokk effektueres, men dette vil være usikkert. Størst usikkerhet vil etter vår vurdering være knyttet til om delmålet om tre helnorske ynglinger våren 2022 vil kunne oppfylles, dersom tre helnorske revir tillates felt kommende vinter.

Et annet usikkerhetsmoment er at ulver fra tilgrensende revir kan bli felt i forbindelse med lisensfellingen. Ulv fra naborevir vil raskt kunne bevege seg inn i revirene som blir åpnet for felling, når alfadyrene blir skutt. Dette medfører at dyr som opprinnelig har tilhold i tilgrensende revir, og ikke er omfattet av fellingsvedtaket, likevel kan risikere å bli felt. Normalt er lisensfelling innenfor ulvesonen, under gode sporforhold, meget effektivt. For å redusere risikoen for at dyr fra andre revir felles, anbefaler vi at Statsforvalterne gis tydelig mandat til å avslutte lisensfellingen i det enkelte reviret, når risikoen for feilfelling blir stor. Og at Statsforvalterne avslutter fellingsperioden kort tid etter at lederdyrene i reviret er blitt felt.

Vurdering av om effektivering av vedtatte kvoter truer bestandens overlevelse

Miljødirektoratet legger til grunn at ulvebestanden i Norge ikke er en egen bestand, men at den norske delbestanden er del av den større skandinaviske bestanden, som igjen har tilknytning til Finland og Russland igjennom innvandring og utvandring, jf. A. Eriksen m.fl. 2020.

Gjennom flere rapporter har Naturvårdsverket utredet hva som omfattes av begrepet gunstig bevaringsstatus (fra EUs habitatdirektiv) og hva som kreves for at den svenske (og skandinaviske) ulvebestanden skal ha gunstig bevaringsstatus. Gjennom dette arbeidet er det fastsatt en såkalt referanseverdi for gunstig bevaringsstatus (FRP). Minste levedyktige bestand (MVP) er betydelig lavere enn FRP, og ikke tilstrekkelig for å oppnå gunstig bevaringsstatus.

Naturvårdsverket la i 2015 til grunn at referanseverdien for ulv i Sverige er minst 300 individer (en skandinavisk ulvepopulasjon på minst 340 ulver ville ha høy sannsynlighet for overlevelse, fordelt på 300 for Sverige og 40 for Norge). Referanseverdien forutsetter at det forekommer migrasjon og innvandring fra den finsk-russiske ulvebestanden til den sør-skandinaviske ulvebestanden, hvor minst en finsk-russisk immigrant per ulvegenerasjon etablerer seg og går inn i reproduksjonen (produserer valpekull). Det forutsettes videre at valpene til immigranter i neste omgang også går inn i reproduksjonen i den sør-skandinaviske bestanden. Vi viser til det som tidligere er skrevet om viktigheten av immigranter fra den større finsk-russiske bestanden for bestandens overlevelse i et langsiktig perspektiv. Lisensfelling der genetisk verdifulle individer er registrert, bør unngås/stoppes.

Ut fra dette kan vi legge til grunn at hvis vi oppnår kravene til gunstig bevaringsstatus (340 for Skandinavia), oppnår vi kravene til minste levedyktige bestand som er betydelig lavere. De vedtatte kvotene vil etter vår vurdering ikke true den skandinaviske ulvebestandens overlevelse.

Direktoratet finner grunn til å påpeke følgende risiko momenter. Bestanden har utfordringer knyttet til innavl, illegal jakt, risikoen for utilsiktet felling av revirhevdende dyr fra naborevir, og tilfeldigheter er kjent å kunne gi betydelige utslag i små bestander. Som en følge av dette bør forvaltningen etter vår vurdering sikte mot den øvre delen av bestandsmålet, og følgelig gjøre et noe mindre uttak av revirmarkerende dyr innenfor ulvesonen, enn det som nå er vedtatt.

Konklusjon

Nemdene i region 4 og 5 har vedtatt en lisenskvote for ulv gjeldende for de tre helnorske flokkene Hornmoen, Bograngen og Mangen og grenseflokk Rømskog innenfor ulvesonen. I antall er kvoten satt til 28 individ innenfor ulvesonen, men Statsforvalteren er gitt myndighet til å endre kvoten i tråd med oppdatert kunnskap om faktisk antall dyr i de fire flokkene. Om nemndenes vedtak blir stående vil alle de helnorske familiegruppene og ett revirmarkerende par som ble registrert vinteren 2020/2021 være tatt ut etter endt lisensfelling 2022. Samlet lisensfellingskvote for ulv i Norge er satt til 54 ulv.

Miljødirektoratet legger til grunn at Norges del av den skandinaviske ulvebestanden i dagens situasjon bør forvaltes slik at bestanden er i øvre del av det nasjonale bestandsmålet på 4-6 årlige ynglinger. Dette fordi bestanden har utfordringer knyttet til innavl og illegal felling. Vi støtter sekretariatet til rovvilt nemndene i region 4 og 5 sin vurdering om at et uttak av 2 helnorske revir mest sannsynlig vil gi en bestandsreduksjon ned mot delmålet om 3 helnorske ynglinger i 2022.

Miljødirektoratet vurderer at den totale lisensfellingskvoten i Norge, utenfor (26) og innenfor (28) ulvesonen, på i alt 54 dyr (hvorav 3 helnorske og 1 grense flokk) er satt høyt. Det må forventes at effektivisering av hele den vedtatte kvoten, vil gi en betydelig reduksjon i den norske delbestanden av ulv. Direktoratet vurderer det likevel som sannsynlig at det lavere nivået i intervallmålet om 4-6 ynglinger inkludert grenserevir vil nås selv om vedtakene som er fattet av rovvilt nemndene blir stående. Det er imidlertid etter vår vurdering stor usikkert ved om delmålet om å ha tre helnorske ynglinger vil kunne nås våren 2022, etter et eventuelt uttak av de 3 helnorske revirene Hornmoen, Bograngen og Mangen vinteren 2022.

De vedtatte kvotene vil etter vår vurdering ikke true den skandinaviske ulvebestandens overlevelse. Denne vurderingen bygger på følgende forutsetninger;

- A. Forvaltningen sørger for at tilstrekkelig mange immigranter fra den finsk-russiske bestanden klarer å vandre inn og etablerer seg i den skandinaviske bestanden. Dette har svært stor betydning for bestandens langsiktige overlevelse. Uten innvandring må bestanden forvaltes på et vesentlig høyere bestandsnivå enn dagens samlede bestandsmål i Norge og Sverige, for å sikre overlevelsen.
- B. Den praktiske gjennomføringen av lisensfelling innenfor ulvesonen må ikke medføre felling av ulv fra tilgrensende revir. Herunder er det særlig viktig at Statsforvalteren tar nødvendige forholdsregler ved fastsetting av jaktområder og varighet av en eventuell lisensfelling i Mangen og Rømskog ettersom disse ligger tett opptil Settenreviret, som er kjent å ha i alt syv genetisk verdifulle individ.
- C. Annen avgang herunder illegal jakt forblir på samme nivå som tidligere sesonger.

Norsk ulveforvaltning er også avhengige av at de svenske forvaltningsmyndighetene opprettholder en delbestand av ulv som er vesentlig større enn den norske delbestanden, for å sikre den langsiktige overlevelse av arten.

Hilsen
Miljødirektoratet

Dette dokumentet er elektronisk godkjent

Ivar Myklebust
avdelingsdirektør

Susanne Hanssen
seniorrådgiver

Kopi til:

Rovviltnemnda i region 4	Postboks 325	1502	MOSS
Rovviltnemnda i region 5	Postboks 987	2604	LILLEHAMMER
STATSFORVALTEREN I INNLANDET	Postboks 987	2604	LILLEHAMMER
STATSFORVALTEREN I OSLO OG VIKEN	Postboks 325	1502	MOSS
LANDBRUKSDIREKTORATET	Postboks 1450 Vika	0116	OSLO
LANDBRUKS- OG MATDEPARTEMENTET	Postboks 8007 Dep	0030	OSLO
MATTILSYNET	Felles postmottak Postboks 383	2381	BRUMUNDDAL

Vedlegg

- 1 VEDLEGG A per 28oktober2021
- 2 Beräkningar av jaktuttag 2022_slutrapport_2021-06-08
- 3 Informasjon om Deisjøreviret 8.okt.2021